

Η Κλάρα διαβάζει Πroust

ΙΚΑΡΟΣ

Η ΚΛΑΡΑ ΔΙΑΒΑΖΕΙ ΠΡΟΥΣΤ

Τίτλος πρωτοτύπου: *Clara lit Proust*

© 2022, Editions Gallimard

© 2023, Εκδόσεις Ίκαρος για την ελληνική έκδοση

Μετάφραση από τα γαλλικά: Χαρά Σκιαδέλλη

Επιμέλεια – Διόρθωση: Δημήτρης Αθηνάκης

Σχεδιασμός – Εικονογράφηση εξωφύλλου: Χρήστος Κούρτογλου

Στοιχειοθεσία – Σελιδοποίηση: Εκδόσεις Ίκαρος

Εκτύπωση: Κοτσάτος Α.Ε.

Βιβλιοδεσία: Ηλ. Μπουντάς – Π. Βασιλειάδης Ο.Ε.

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση ή αναπαραγωγή του παρόντος έργου στο σύνολό του ή τμημάτων του με οποιονδήποτε τρόπο, καθώς και η μετάφραση ή διασκευή του ή εκμετάλλευσή του με οποιονδήποτε τρόπο αναπαραγωγής έργου λόγου τέχνης, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 2121/1993 και της Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης-Παρισιού, που κυρώθηκε με τον ν. 100/1975. Επίσης απαγορεύεται η αναπαραγωγή της στοιχειοθεσίας, της σελιδοποίησης, του εξωφύλλου και γενικότερα όλης της αισθητικής εμφάνισης του βιβλίου, με φωτοτυπικές ή οποιεσδήποτε άλλες μεθόδους, σύμφωνα με το άρθρο 51 του ν.2121/1993.

Πρώτη έκδοση: Σεπτέμβριος 2023

ISBN 978-960-572-590-7

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΙΚΑΡΟΣ • ΒΟΥΛΗΣ 4, 105 62 ΑΘΗΝΑ • Τ: 210 3225152 • www.ikarosbooks.gr

Stéphane Carlier

Η ΚΛΑΡΑ ΔΙΑΒΑΖΕΙ ΠΡΟΥΣΤ

Μετάφραση
Χαρά Σκιαδέλλη

ΙΚΑΡΟΣ

Σελ. 47: «True Colors», στίχοι και μουσική των Tom Kelly και Billy Steinberg
© Steinberg Billy Music/Denise Barry Music/Sony Music Publishing.

Σελ. 53: «Tout doucement», στίχοι και μουσική του Jean-Paul Dréau © Chappell Sa/
Max Music SARL.

Σελ. 87: «Avant de partir», στίχοι του Yves Decary και μουσική του Germain Gauthier
© RV International Éditions/Éditions Bloc Notes/Peermusic France.

Σελ. 143: «Don't Stop Me Now», στίχοι και μουσική του Frederick Mercury © Queen
Music Ltd./EMI Music Publishing.

Σελ. 174: «Águas de Março», στίχοι και μουσική του Tom Jobim © Corcovado Music Corp.

Αποσπάσματα του Μαρσέλ Προυστ: Από τη μεριά του Σουάν, Στον ίσκιο των
ανθισμένων κοριτσιών, Η μεριά του Γκερμάντ.

Για τον αδελφό μου, Ραφαέλ,
ένα φως μέσα στη νύχτα

Το ζητούμενο είναι να απελευθερωθείς μόνος σου:
να βρεις τις πραγματικές σου διαστάσεις, να μην περιοριστείς.

ΒΙΡΤΖΙΝΙΑ ΓΟΥΛΦ

I

ΚΟΜΜΩΣΕΙΣ ΣΙΝΤΙ

Η κυρία Αμπίμπ στο πεζοδρόμιο, με ένα πουκάμισο παρά το κρύο, απλώνει το χέρι για να απομακρύνει το τσιγάρο της· το άλλο, διπλωμένο κάτω απ' το στήθος της. Στέκεται σφιγμένη και ταυτόχρονα τουρτουρίζει, εξετάζει τη βιτρίνα του κομμωτηρίου της σαν να προσπαθεί να λύσει ένα μυστήριο. Τα λευκά γράμματα της ταμπέλας, την τεράστια αφίσσα πάνω στην οποία μια γυναίκα χτενισμένη ίδια η Λουίζ Μπρουκς φαίνεται να κοιτάζει τα πόδια της, τον τιμοκατάλογο στην τζαμόπορτα. Και, στην άλλη άκρη, χαμηλά, άχρηστο και μοναχικό μέσα στο διαφανές βάζο του, ένα καλάμι μπαμπού που δεν ψήλωσε ποτέ πάνω από ένα εκατοστό.

— Το πρόβλημα είναι το όνομα. Σίντι. Έτσι λεγόταν η κόρη του παλιού ιδιοκτήτη. Ήταν στη μόδα το 1982, αλλά πλέον δεν αρέσει σε κανέναν.

Η κυρία Αμπίμπ έχει τελείως εσφαλμένη άποψη σχετικά με τη φινέτσα του κομμωτηρίου της. Το ονειρεύτηκε τόσο πολύ, που έφτασε να πιστεύει ότι διεύθυνε κάτι αντίστοιχο των Dessange,¹ ενώ το κατάστημά της είναι μικροσκοπικό, μακρόστενο, κρυμμένο σε μιαν εσοχή – χωμένη κι η ίδια σε μια στοά· επιβιώνει χάρη σε μια σταθερή πελατεία, της οποίας ο μέσος όρος ηλικίας πλησιάζει τα 70. «Κομμώσεις Σίντι» είναι ακριβώς το όνομα που του αξίζει.

1. Αλυσίδα κομμωτηρίων του διάσημου κομμωτή Jacques Dessange. (Σ.τ.μ.)

— Και δεν θέλω προτάσεις με τη λέξη *τρίχα*: «Στην τρίχα» ή δεν ξέρω τι άλλο. Απεχθάνομαι τα λογοπαίγνια.

Τραβάει μια ρουφηξιά απ' το τσιγάρο της· η Κλάρα το ακούει να καίγεται.

— Είχα μια ιδέα, θα μου πείτε...

Μικρή παύση για λόγους σασπένς.

— Ο Κήπος των Ηδονών.

Είχε ανέκαθεν πρόβλημα με τα ονόματα. Πρώτα απ' όλα, με το δικό της. Δεν συγχώρησε ποτέ στον σύζυγό της ότι της έδωσε ένα επώνυμο που της σπάει τα τύμπανα, ενώ το πατρικό της ήταν Ντελάζ. Ό,τι και να λέμε, το *Ζακλίν Ντελάζ* ηχεί οπωσδήποτε καλύτερα απ' το *Ζακλίν Αμπίμπ*.

— Τι σας φέρνει στο μυαλό;

Ένα κινεζικό εστιατόριο, θέλει να απαντήσει η Κλάρα, μα ανασηκώνει απλώς τους ώμους. Δεν έχει σημασία. Αν δεν ήταν το όνομα του κομμωτηρίου, θα μιλούσαν για την ανάγκη να ξαναβάψουν την πρόσοψη ή να προσθέσουν υπηρεσία μανικιούρ (*Το Σαλόνι Νυχιών στην οδό Τιερ είναι πάντα γεμάτο, το προσέξατε;*).

Ξέρει τι θα συμβεί. Η κυρία Αμπίμπ θα τραβήξει μια τελευταία ρουφηξιά απ' το τσιγάρο της, θα φυσήξει τον καπνό όσο το δυνατόν πιο μακριά, πατώντας ταυτόχρονα τη γόπα με το αριστερό της πόδι, έπειτα θα πετάξει κάτι όπως *Δεν θα πεθάνουμε ούτε σήμερα από ζέστη* και θα επιστρέψει μέσα. Στο πίσω μέρος του μαγαζιού, θα πλύνει τα χέρια της και θα πάρει μια καραμέλα μέντας. Θα επανεμφανιστεί παρατηρώντας τον εαυτό της σε έναν καθρέφτη και θα πάει στο ταμείο ισιώνοντας τη φούστα της. Κάποιος θα έρθει, το κομμωτήριο θα ζωντανέψει με τους ψιθυριστούς διαλόγους, τα πιστολάκια, διάφορα σου-

ξέ του Nostalgie² – και θα είναι σαν να μην αναφέρθηκε ποτέ ο Κήπος των Ηδονών, τα λογοπαίγνια με τη λέξη *τρίχα* και τα ονόματα που ήταν στη μόδα το 1982.

2. Ραδιοφωνικός σταθμός εθνικής εμβέλειας, ο οποίος μεταδίδει μόνο παλιά τραγούδια. (Σ.τ.μ.)

Η πρώτη, κατά κανόνα, είναι η Λορέν. Το κομμωτήριο έχει μόλις ανοίξει όταν καταφτάνει με δύο καφέδες σε ένα στρογγυλό δισκάκι, ενώ κάθεται στο ψηλό σκαμπό του ταμείου για να φλυαρήσει με την κυρία Αμπίμπ.

Είναι η ιδιοκτήτρια του μπαρ-καπνοπωλείου στη γωνία της στοάς με τη λεωφόρο Λιμπερασιόν. Έχει ξυπνήσει αρκετές ώρες προτού καταφτάσει στο κομμωτήριο και ήδη έχει χάσει την υπομονή της. Οι πελάτες της την εκνευρίζουν. Οι τύποι που χρειάζονται το καλβαντός³ τους στις οχτώ το πρωί και της μιλούν σαν να ήταν η γυναίκα τους ή η αδελφή τους. Οι καημένοι που ξοδεύουν το επίδομα ανεργίας τους στο Ξυστό, ο θόρυβος των κερμάτων πάνω στο τραπέζι όταν ξύνουν το δελτίο τους. Οι καπνιστές που ντρέπονται, *Α, θα αγοράσω ένα πακέτο Dunhill, πάει καιρός*. Η Ζακλίν την ακούει απολύτως ακίνητη, τόσο που, αν την κοίταζες από πίσω, θα έλεγες ότι κοιμάται όρθια. Κι εκείνη επισκέπτεται τη Λορέν στα διαλείμματά της, αλλά αργότερα μέσα στη μέρα και λιγότερο τακτικά. Όταν γυρίζει, συνήθως μυρίζει λικέρ δαμάσκηνο και σιγοτραγουδάει.

Η Λορέν λέει συχνά *Το πρωί δεν ήξερα τι ήθελα περισσότερο: να έρθω ή να κρεμαστώ*. Μετράει τις μέρες μέχρι τις διακοπές της και, όταν πλησιάζουν, μεταμορφώνεται. Όταν, λίγο πριν απ’

3. Απόσταγμα μηλίτη που παράγεται, παραδοσιακά, στη Νορμανδία. (Σ.τ.μ.)

την αναχώρηση, παρουσιάζεται στο κομμωτήριο για κούρεμα και βαφή, δεν είναι πια η ίδια γυναίκα· θα την έπαιρνε κανείς για τη δίδυμη, επιτυχημένη κι ερωτευμένη αδελφή της... Επιστρέφει κατακόκκινη, ελαφρώς πιο στρουμπουλή, με τα μαλλιά της πιο ξανοιγμένα. Η ευτυχία παρατείνεται, σκέφτεται να γραφτεί τσί-τσι, να ξαναρχίσει τη φωτογραφία, *Αυτή τη φορά, είμαι αποφασισμένη*. Το αναφέρει όλο και πιο σπάνια και, λίγο μετά το επίσημο ξεκίνημα του φθινοπώρου, ενώ σβήνουν τα τελευταία υπολείμματα του μαυρίσματος της, άλλες λέξεις ξανακάνουν την εμφάνισή τους στο στόμα της. *Το πρωί δεν ήξερα τι ήθελα περισσότερο: να έρθω ή να κρεμαστώ.*

Η κυρία Αμπίμπ στο κομμωτήριό της –στις εννιά το πρωί– μοιάζει με κάποια που ξενύχτησε το Σάββατο στο καζίνο. Τσαλακωμένο μεταξένιο ή λεοπάρ πουκάμισο, βραχιόλια που βροντούν στην παραμικρή της κίνηση και Shalimar, πολύ Shalimar, τόσο Shalimar, που το άρωμα, το οποίο διαποτίζει τον χώρο, έγινε, μαζί με τα λευκά πλακάκια με νερά μαρμάρου ή τις δύο νότες του κουδουνιού στην είσοδο, το σήμα κατατεθέν του. Το έντονο μακιγιάζ της τονίζει την κουρασμένη έκφραση των ματιών της που προεξέχουν ελαφρώς απ’ τις κόγχες τους. Η φωνή της είναι βραχνή απ’ το τσιγάρο, σαν να πέρασε μian ολόκληρη μέρα στο περίμενε. Η επιδερμίδα της καφεκίτρινη απ’ την πούδρα κι απ’ το σολάριουμ – η κυρία Αμπίμπ έχει μανία με το μαύρισμα (όταν έχει καλό καιρό, στο μεσημεριανό διάλειμμα, συχνά τη βλέπεις στην πλατεία Λιμπερασιόν, σε ένα παγκάκι, σε μian άκρη όπου δεν έχει πέσει ακόμη η σκιά, να τρώει μια σαλάτα με ρύζι, με το πρόσωπό της στραμμένο στον ήλιο).

Συχνά, την Τρίτη το πρωί, η Κλάρα αναρωτιέται πώς πέρασε τις δύο προηγούμενες μέρες. Δεν μιλούν για τέτοια, η σχέση τους δεν επιτρέπει εκμυστηρεύσεις. Η Κλάρα απέκτησε πιο σαφή εικόνα για την αφεντικίνα της χάρη στις πληροφορίες που συνέλεξε με την πάροδο του χρόνου από τις εξομολογήσεις της στις πελάτισσες.

Υπήρξε, λοιπόν, κάποιος κύριος Αμπίμπ, φορέας του μισητού επωνύμου, ο οποίος κάπως εξαφανίστηκε, πέθανε ή απλώς έφυγε, η Κλάρα δεν είναι απολύτως σίγουρη, το συγκεκριμένο θέμα είναι το μεγαλύτερο ταμπού απ' όλα. Υπάρχει η κόρη της, νοσοκόμα κοντά στην Τουλόν, την οποία συναντά μία ή δύο φορές τον χρόνο και με την οποία δεν φαίνεται να αγαπιούνται τρελά. Υπάρχει το Παρίσι – α, το Παρίσι! Η κυρία Αμπίμπ ζούσε κάποτε εκεί και, για τούτο το ζήτημα, ανοίγεται εύκολα. Διηγείται πάντα τις ίδιες ιστορίες. Ότι έβλεπε τον θόλο του Πανθέου απ' το παράθυρο της κουζίνας της, ότι ένας ηθοποιός –της διαφεύγει τώρα το όνομά του– άφηνε τριαντάφυλλα στο κατώφλι της πηγαίνοντας στο θέατρο, ότι οι Παριζιάνοι είναι έξυπνοι, καλλιεργημένοι, ότι διαβάζουν όλοι. Ο κάθε ταλαίπωρος στο μετρό έχει ένα βιβλίο στα χέρια του. Κι ίσως σ' αυτό οφείλονται οι ρυτίδες εκατέρωθεν του στόματός της, σαν παρενθέσεις: στη λύπη που δεν μένει πια στην πόλη όπου υπήρξε ευτυχισμένη.

Ταλαίπωρος είναι μια λέξη που της αρέσει. Η έκφραση σπέρνω τον πανικό επίσης. Χωρίς να θέλω να σπείρω τον πανικό, μας τελείωσε η λακ, δεν ξέρω πώς έγινε αυτό. Κι έπειτα λέει *nail salon* αντί για *instituto manicuér*, προφέροντάς το στα αγγλικά: νέιλ σάλον. Μια φίλη της κόρης μου άνοιξε στην Ιέρ ένα νέιλ σάλον που έχει τεράστια επιτυχία, ανακοινώνει, παρατηρώντας τις αντιδράσεις της συνομιλήτριάς της.

Κατά τ' άλλα, κυκλοφορούν φήμες. Πριν από μερικά χρόνια, φαίνεται πως την είδαν να διασχίζει ένα χωράφι ελαιοκράμβης έξω από την Μπον, με το *Mayfair* της σταματημένο λίγο πιο μακριά, στην άκρη του δρόμου. Λένε ότι ήταν μεθυσμένη. Λένε επίσης πως, όταν έφτασε στην περιοχή, πριν αναλάβει το κομμωτήριο, έβγαине με τον τότε δήμαρχο της Ντιζόν.

Της αρέσουν οι άντρες· η Κλάρα δεν αμφιβάλλει. Είναι φανερό απ' τα βλέμματα που ρίχνει στους ελάχιστους που έρχονται στο κομμωτήριο, το πώς τους απευθύνεται, κι ας είναι όμορφοι, άσχημοι, νέοι, γέροι, με φόρμα εργασίας ή με σαγιονάρες. Κι απ' το πώς μιλάει για τον Ζιμπέ. Ο Ζιμπέ είναι ο σύντροφος της Κλάρα. Είναι επίσης το μοναδικό προσωπικό θέμα που η κυρία Αμπίμπ έχει το θάρρος να συζητήσει με την υπάλληλό της. Ή, μάλλον, εκείνο που της είναι αδύνατον να μη συζητήσει. Απ' την αρχή, απ' την πρώτη φορά που ο Ζιμπέ πήγε να πάρει την Κλάρα απ' τις Κομμώσεις Σίντι. Η Ζακλίν δεν μπορούσε να συγκρατηθεί, τα χείλη της έτρεμαν από συγκίνηση. Σαν να λυπόταν που κανείς δεν της είχε πει τίποτα, που δεν είχε προλάβει να φρεσκάρει το ρουζ της. Συμπεριφερόταν σαν να είχε την ηλικία τους, σαν να είχε κατακτήσει πριν απ' την Κλάρα την καρδιά του Ζιμπέ· ήταν παράλογο, έμοιαζε με κακή κωμωδία. Ο Ζιμπέ έριχνε βλέμματα γεμάτα απορία στην Κλάρα, που ήθελε να καθησυχάσει την αφεντικίνα της, να της πει ότι όλα πήγαιναν καλά, ότι δεν διακυβευόταν τίποτα, δεν υπήρχε καμία αιτία πανικού.

Λίγα βράδια αργότερα, πριν κλείσουν, η κυρία Αμπίμπ τής εκμυστηρεύτηκε: *Αν είχα έναν άντρα σαν αυτόν στη ζωή μου, δεν θα έδινα δεκάρα για το κομμωτήριο. Εξάλλου, νομίζω ότι δεν θα δούλευα, θα περνούσα τις μέρες μου μαγειρεύοντας, τακτοποιώντας το διαμέρισμά μας. Κάνοντας τα πάντα για να μη φύγει.*